

Враховуючи викладене, слід зазначити, що ряд нормативних документів, що були розглянуті складають основу реалізації гендерної політики в органах системи МВС України.

Але не дивлячись на наявну законодавчу базу та інтерес науковців до питань реалізації гендерної політики Концепцією комунікації у сфері гендерної рівності, схваленою розпорядженням Кабінету Міністрів України 16 вересня 2020 року наголошується на існуванні низки проблем, пов'язаних з тим, що наявні в суспільному житті прояви нерівності, дискримінації за ознакою статі, насильства за ознакою статі та гендерні стереотипи нерідко замовчуються. Доволі поширеним є також хибне переконання, що гендерна тематика стосується лише жінок. Проблемою є і надзвичайно велика кількість сексистського та дискримінаційного контенту в інформаційному просторі [6].

У зв'язку з цим питання покращення розуміння в суспільстві суті та завдань державної гендерної політики та сприйняття її як невід'ємної складової демократичної та правової держави продовжують бути актуальними та потребують суспільної уваги.

Зважаючи на існуючі в українському суспільстві гендерні проблеми, до основних напрямів гендерної політики в органах системи МВС України сьогодні має бути віднесено саме навчання особового складу МВС з питань гендерної рівності та формування гендерної компетентності, підвищення рівня обізнаності та розуміння основних напрямів державної політики, переваг для українського суспільства, а також їх значення для розвитку нашої держави.

Список бібліографічних посилань

1. Конституція України : закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Стратегія розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ на період до 2020 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.11.2017 № 1023-р // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-2017-р>.
3. Національний план дій з виконання рекомендацій, викладених у заключних зауваженнях Комітету ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок до восьмої періодичної доповіді України про виконання Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок на період до 2021 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 05.08.2018 № 634-р URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/634-2018-%D1%80#Text>
4. План заходів Міністерства внутрішніх справ України з реалізації гендерної політики на період до 2021 року: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 26 квітня 2019 № 330
5. План заходів з реалізації Стратегії розвитку органів систем Міністерства внутрішніх справ на період до 2020 року. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 693-р URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/693-2019-%D1%80#Text>
6. Концепція комунікації у сфері гендерної рівності: розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2020 р. № 1128-р URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1128-2020-%D1%80#Text>

Одержано 16.11.2020

УДК 343.98

Василь Васильович КІКІНЧУК,

*кандидат юридичних наук,
завідувач кафедри криміналістики, судової експертології та
домедичної підготовки факультету № 1
Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2241-6384>*

СУЧАСНИЙ СТАН ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДЛЯ ОРГАНІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Конституцією України права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави [1]. Однак, сучасний стан речей диктує складні умови реалізації державних програм за вказаним напрямом. Мова йде не лише про процес нормотворчої діяльності в

аспекті створення дієвих механізмів захисту конституційних прав і свобод громадянина України, але й про практичну реалізацію органами державної влади своїх обов'язків з їх охорони. Так, центральним органом виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку, є саме Національна поліція України [2]. Тому важливе значення має належна організація діяльності зазначеного органу, що є особливо актуальним в сучасних умовах його реформування у напрямі відходу від суто примусових методів роботи до виконання сервісних функцій.

Вирішення цього завдання є можливим за умови підвищення якості професійної підготовки кадрів для зазначеного відомства у закладах вищої освіти системи МВС України. У першу чергу в даному напрямі уявляється очевидною необхідність акцентувати увагу на підготовці фахівців з вищою освітою для підрозділів досудового розслідування. При цьому найбільш вагомим є набуття курсантами знань і умінь у таких галузях юридичних знань як кримінальне право, кримінальний процес і криміналістика. Особливе значення має також практичне спрямування навчального процесу.

Проте аналіз тенденцій зазначеного аспекту підготовки слідчих у ЗВО системи МВС України дозволяє виокремити як позитивні моменти, так і проблемні питання. До позитиву, безперечно, слід віднести багаторічний досвід фахової підготовки слідчих у відомчих закладах вищої освіти, створення належних умов щодо технічного і навчально-методичного забезпечення навчального процесу, а також навчання одночасно з проходженням курсантами служби в поліції, що сприяє адаптації до специфічних умов роботи на практиці [3, с. 271]. У свою чергу проблемні питання пов'язані із відсутністю системного підходу до формування навчальних програм підготовки слідчих і деякий відрив навчального процесу та наукових досліджень від потреб практики.

Як приклад розглянемо підходи щодо вивчення курсантами ЗВО системи МВС України криміналістики, яка, як відомо, є важливою для слідчого прикладною галуззю знань.

Останнім часом дослідники проблем реформування правничої освіти в Україні взагалі ставлять під сумнів можливість підготовки фахівців спеціальності «Право» у відомчих навчальних закладах зі специфічними умовами навчання, головним чином, через формування у курсантів світогляду солдатів замість людиноцентризму та лібералізму. Але і вони визнають, що основоположною дисципліною у фаховій підготовці правоохоронців є криміналістика [4, с. 47]. Отже, навряд чи є потреба обґрунтовувати її значення у професійній підготовці слідчого. Але, на жаль, доводиться констатувати, що зазначена навчальна дисципліна поступово обмежується у першу чергу шляхом значного зменшення аудиторних годин, відведених у навчальних планах для її вивчення.

Так, наприклад, у 2007-2008 навчальному році курсанти (майбутні слідчі) третього курсу Харківського національного університету внутрішніх справ вивчали криміналістику в обсязі 190 аудиторних годин (90 годин – лекції, 100 годин – практичні заняття). У період 2010-2014 років у зв'язку з переходом від підготовки спеціалістів до бакалаврів на вивчення вказаної навчальної дисципліни відводилось 150 годин аудиторних занять (60 годин – лекції, 90 годин – практичні заняття). У червні 2015 року був затверджений Типовий навчальний план МВС України підготовки здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра за галуззю знань «Право» (08), за спеціальністю «Право» (081), яким на вивчення криміналістики відведено 100 аудиторних годин (30 годин – лекції, 70 годин – практичні заняття). Тобто кількість аудиторних годин загалом скоротилася приблизно на 33%, а лекційних занять на 50%. При цьому в підручниках з криміналістики, підготовлених у ЗВО системи МВС України, з даної навчальної дисципліни передбачено у Національній академії внутрішніх справ – 37 тем [5], Харківському національному університеті внутрішніх справ – 31 тема [6], у Львівському державному університеті внутрішніх справ – 43 теми [7]. Такий обсяг є цілком виправданим, адже для прикладу в підручнику з криміналістики, підготовленому фахівцями Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, викладено матеріал з 33 тем [8]. Якщо врахувати, що вивчення криміналістичної фотографії та відеозапису, криміналістичного дослідження слідів рук, транспортних засобів, зброї, документів, тактики огляду, допиту, слідчого експерименту та інших не може обмежуватись одним двогодним практичним заняттям, уявляється очевидним недостатність вищевказаного обсягу часу, передбаченого для засвоєння курсантами криміналістики в достатній мірі.

Не виправляє ситуацію і підготовка здобувачів ступеня вищої освіти магістра, які вивчають навчальну дисципліну «Особливості розслідування окремих видів злочинів» в обсязі 90 годин, з яких 50 годин становить аудиторна робота.

Таким чином, за десять років обсяг вивчення криміналістики курсантами відомчих закладів вищої освіти було скорочено майже вдвічі. Зазначений підхід навряд чи можна вважати таким, що йде на користь підвищенню якості підготовки слідчих і цілком слушним є висновок про те, що через півтора роки курсанти – здобувачі ступеня вищої освіти бакалавра за галуззю знань «Право», за спеціальністю «Право», закінчать ЗВО зі специфічними умовами навчання, отримають дипломи бакалавра та будуть призначені на посади до підрозділів досудового розслідування Національної поліції України, не вивчивши повністю криміналістики, не оволодіють базовими знаннями із розслідування злочинів, алгоритмами розслідування певних видів злочинів.

Основною причиною такого становища є непродумані кроки щодо введення для курсантів визначеного обсягу окремих навчальних дисциплін без урахування обмежень бюджету часу навчання в цілому, встановлених нормативними вимогами МОН України. У результаті збільшений обсяг викладання таких важливих для поліцейського навчальних дисциплін, як тактико-спеціальна підготовка, спеціальна фізична підготовка, іноземна мова та вогнева підготовка, призводить до скорочення інших, не менш важливих дисциплін, у тому числі криміналістики. Вказана ситуація наводить на думку про доцільність розмежування процесів спеціальної підготовки поліцейських і надання слідчим вищої юридичної освіти. Тому слід підтримати пропозиції щодо запровадження ступеневої підготовки, спочатку співробітника патрульної поліції, потім – слідчого [3, с. 272]. При цьому підготовка слідчих має здійснюватись із урахуванням першочергового вивчення саме прикладних юридичних дисциплін, важливих для даного роду практичної діяльності.

Підсумовуючи викладений матеріал, варто відзначити, що наведені вище шляхи удосконалення підготовки кадрів для слідчих підрозділів органів Національної поліції України дозволять знівелювати наявні прогалини у законодавчому забезпеченні реалізації окремими категоріями працівників своїх повноважень щодо забезпечення охорони прав і свобод людини та громадянина.

Список бібліографічних посилань

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-вр / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Про Національну поліцію України : Закон України від 02.07.2015 № 580-19 / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40-41. – Ст. 379.
3. Степанюк Р.Л., Лапта С.П. Щодо вдосконалення криміналістичної підготовки фахівців для органів досудового розслідування Національної поліції України. Збірник тез доповідей МНПК «Підготовка охоронців правопорядку в Харкові (1917-2917 рр.)». Харків, 2017. С. 271-272.
4. Пацурківський П., Гаврилюк Р. Ціннісні виклики українській юридичній (правничій) освіті. *Право України*. 2017. № 10. С. 38-55.
5. Криміналістика: підручник / В. В. Пясковський, Ю. М. Черноус, А. В. Іщенко, О. О. Алексєєв та ін. К.: «Центр учбової літератури», 2015. 544 с.
6. Криміналістика : підручник / [В. Д. Берназ, В. В. Бірюков, А. Ф. Волобуєв та ін.] ; за заг. ред. А. Ф. Волобуєва ; МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ. Х. : ХНУВС, 2011. 666 с.
7. Криміналістика: навч. посібн. Р. І. Благута, Р. І. Сибірна, В. М. Бараняк та ін.; за заг. ред. Є. В. Пряхіна. К.: Атіка, 2012. 496 с.
8. Криміналістика: підруч. / В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова, В. А. Журавель та ін.; за ред. В. Ю. Шепітька. 5-те вид. перероб. та доповн. К.: Ін Юре, 2016. 640 с.

Одержано 13.11.2020